

PROF. PERTEV N. BORATAV'IN 1927-1944 DÖNEMİ VE ATSIZ MECMUA'DAKİ YAZILARI

Doç. Dr. İsmail GÖRKEM*

GİRİŞ

Makalede her ne kadar esas olarak Boratav'ın Atsız Mecmua'daki yazıları incelenecek olsa da, Boratav merkezli olarak söz konusu dönemi yeniden ve bir bütün olarak değerlendirmek, Türkiye'de 1927-1944 yılları yaşanan siyasi ve kültürel ortamı anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu, hem "Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı" bilim dalının söz konusu dönemdeki tarihi seyrine ışık tutacak, hem de aynı yıllardaki kültürel ve siyasal çekişmelerin arka plânını görmemizi kolaylaştıracaktır.

Boratav'ın ölümü münasebetiyle bir yazı kaleme alan -rahmetli Alparslan Türkeş'in kızı- ve uzmanlık sahası Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı olan Prof.Dr. Umay Günay'ın makalesindeki şu tespitleri bizce oldukça önemlidir: "Türkiye'de bazı vasat ve vasat altı insanlar, kıskançlık ve hasetleriyle yok etmek istedikleri kişilerin siyasi tercihlerini bahane ederek sanatçı ve bilim adamı, bürokrat, siyasetçileri dışlama, çalışmalarını engelleme, onları âtil hale getirme konusunda uzmandırlar.(...) Türk milleti için Türk kültürüne ve ilme hizmet eden ve emek veren herkes saygıdeğerdir. (...) Aydınlar, insanları ve olayları tek faktöre bakarak benden olan ve olmayan diye ayırmamalıdır. Bilim adamlarının da yanıldıkları noktalar olabilir; marifet yanlışa odaklanmak değil, bütündeki hizmeti ve yeteneği görmek ve hizmet

edenlere yol açmaktır. (...) Türkiye aydınlarıyla barışmayı, onların siyasi tercihlerinden doğan sıkıntıları akıl yoluyla çözüme ve hizmet alanlarında yoğunlaşmalarını sağlama yollarını bulmalıdır." (Günay 1998:3-4).

İşte biz de, 1930-1944 arasında yaşanan olayların iki ucunda yer alan H. Nihâl Atsız ile Pertev N. Boratav'ı, Prof. Günay'ın belirttiği gibi "aydınlarımızla barışmak, onların siyasi tercihlerinden doğan sıkıntıları akıl yoluyla çözmek" maksadıyla, tarafsız bir gözle değerlendirmeye çalışacak, ayrıca Boratav'a ait bibliyografyalarda -uzmanlık alanı dışında kaldığı gerekçesiyle olsa gerek- yer almayan Atsız Mecmua'daki yazılarını değerlendireceğiz.

I.BORATAV'IN ÖĞRENCİLİK YILLARI

Boratavların kökeni iki yüzyıl kadar önceye ve Antalya-Konya arasındaki İbradı ilçesine dayanmaktadır. Babası Mülkiye mezunu olan Abdurrahman Naili Bey olup, kardeşinin kızı Sıdika Hanım'la evlenmiştir. A. Naili Bey, XX. yy.ın başlarında kaymakam olarak Hava ve Derik'te görev yaptıktan sonra Darıdere'ye[bugün Bulgaristan sınırlarında kalan Zlatograd] atanır. Burada görevliken 2 Eylül 1907'de[24 Recep 1325/20 Ağustos 1324] Mustafa Pertev[Pertev Naili Boratav] isimli bir oğulları doğar. 1912'de Balkan Savaşı başlayınca, Sıdika Hanım beş yaşındaki oğluyla birlikte

İstanbul'a gelir. O sıralarda Bulgar ve Yunan komitacılarının Osmanlı devlet memurlarını katlettiği haberleri gelmektedir. A. Naili Bey, "âdil ve iyiliksever bir yönetici" olduğu için serbest bırakılır ve İstanbul'a kolaylıkla döner. I. Dünya Savaşı yıllarında Anadolu'nun bir çok kasabasında yöneticilik yapar. Kurtuluş Savaşı'nın başlarında Ankara hükûmetini tanıyan A. Naili Bey, Bolu'nun Mudurnu ilçesine kaymakam olarak atanır. Mudurnu bir müddet sonra, Çerkes isyancıların eline geçince, karısı Sıdika Hanım ve oğulları Pertev'le birlikte Bolu'ya giderler. Bolu da isyancıların eline geçer. Daha sonra Kuva-yı Milliye kuvvetleri Bolu'yu isyancılardan geri alır. Daha sonra ise A. Naili Bey, Mudurnu'da 15 yıl kaymakamlık yapar. (Çetik 1998a:3; Yazıcı 1998:9).

Soyadı alınca kadar Pertev Naili ismini kullanan Mustafa Pertev'e soyadını arkadaşı H. Nihâl Atsız vermiştir. Arap alfabesiyle "Pertev" yazılırken sessiz harflerin arasına "elif"ler konulduğunda ortaya "Boratav" çıkmaktadır. 1934 yılında Soyadı Kanunu yayımlandığında -Pertev Naili Bey'e arkadaşı Atsız'ın "Boratav" adını vermesinden mülhem olarak- aile de bu soyadını alacaktır. (Atsız 1951; Çetik 1998b:40; Yazıcı 1998:9).

Boratav, ilkokulu İstanbul, Arapsun, Develi ve Mudurnu'da okur. Ortaokula Kumkapı Fransız Mektebi'nde başlar ve Gelenbevi Orta Mektebi'nde tamamlar. Lise tahsilini ise İstanbul Erkek Lisesi'nde yapar ve buradan 1927 yılında mezun olur. İstanbul Erkek Lisesi'nde Edebiyat öğretmeni Hasan Ali Yü-

cel ve Psikoloji-Sosyoloji öğretmeni ise Hilmi Ziya Ülken'dir. Özellikle Hilmi Ziya Ülken, Boratav'ı folklor araştırmalarına yöneltmiş olmasıyla, hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Boratav'ın folklor konulu ilk çalışması, kendisine lise son sınıfta Hilmi Ziya Ülken tarafından verilmiştir.(Çetik 1998a:3; TDEA 1977:458).Boratav'ın Mudurnu[Bolu] yöresinden yaptığı bu derleme hakkında aşağıda bilgi verilecektir.

1927 yılında Dârülfünûn'un Edebiyat Şubesi'ne M. Fuad Köprülü tarafından yapılan bir mülakat neticesinde girer ve ayrıca Yüksek Muallim Mektebi talebesi olarak da burs alır. Köprülü, sıcağın bir yaz gününde O. Şaik [Gökyay], H. Nihâl [Atsız], Pertev Naili [Boratav] ve Çemişgezekli Ziya [Karamuk]'u mülakata tâbi tutmuş ve başarılı bularak fakültenin Türkolojî[Türk Dili ve Edebiyatı] bölümüne öğrenci olarak kabul etmiştir. Bu isimlere ek olarak Nihad Sami [Banarlı] ve Tahsin [Banguoğlu] da hem fakültede hem de Yüksek Muallim Mektebi[Yüksek Öğretmen Okulu]'nde öğrencilerdir. (Kut 1989:3; Atsız 1992:14).

İstanbul Üniversitesinden 15 Teşrin-i evvel[Ekim] 1930 tarihinde "Köroğlu Destanı" isimli mezuniyet tezini hazırlayarak mezun olur ve 1 Şubat 1931 tarihinde Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi'nde M. Fuad Köprülü'nün asistanı olarak göreve başlar(Çetik 1998a:3). Boratav'ın daha sonra Türkiyat Enstitüsü yayınları arasında kitap olarak da yayınlanan mezuniyet tezi "Köroğlu Destanı" üzerinde aşağıda geniş bir şekilde durulacaktır. Boratav, 1931-1932 yıllarında Türkiyat Enstitüsü'nde M. Fuad Köprü-

lû'nün asistanı olarak çalışır.(Yazıcı 1988:9; TDEA 1977:458). Türkiyat Enstitüsü'nde o zamanlar görev yapan diğer asistanlar ise bildiğimiz kadarıyla H. Nihâl Atsız, Kıvameddin ve Abdülkadir İnan'dır (Atsız 1932d:170).

1927-1930 yılları arasında Türkoloji bölümünde görevli hocalar ile bunların verdikleri dersler ise şöyledir: Ragıp Hulusî(Özden)-Türk Dili, Yusuf Şerif-Batı Edebiyatı, O. Rescher-Arap Edebiyatı, Ali Ekrem[Bolayır]-Metin Şerhi, A. Zeki Velidi [Togan]-Türk Tarihi, Ferid [Kam]-İran Edebiyatı, İsmail Hakkı [Baltacıoğlu]-Sosyoloji, Mehmed Fuad Köprülü-Türk Edebiyatı. (Kut 1989:8; Çetik 1986b:34). Bu isimler ve verdikleri dersler, Boratav ve arkadaşlarının oldukça kaliteli bir lisans eğitimi aldıklarını göstermektedir.

II. BORATAVIN ASİSTANLIK, ÖĞRETMENLİK VE ÖĞRETİM ÜYELİĞİ YILLARI

A. Türkiyat Enstitüsü'ndeki Asistanlık Yılları

M. Fuad Köprülü, Türkiyat Enstitüsü'nde 1929 tarihinde "Türk Sazşairlerine Ait Metinler ve Tedkikler" ismiyle tesis ettiği külliyatın altıncı cildi olarak Boratav'ın mezuniyet tezini "Koroğlu Destanı" ismiyle 1931 yılında bastırır (Bk. Boratav 1984). Boratav'ın "bir talebe vazifesi olarak" başladığı ve "mezuniyet tezi şeklinde" yazdıktan sonra "ufak tefek ilâvelerle" tamamladığı söz konusu kitaba, M. Fuad Köprülü de bir önsöz yazmıştır(Boratav 1984:11). Önsözde Köprülü, " bilhassa eserin kıymetli talebemden biri tarafından yazılmış bulur-

masını büyük bir iftihar ile karşıladığını saklamak istemem" ve "mevzu'un ehemmiyet ve vüs'atini[genişliğini] tamamiyle idrâk eden genç arkadaşımız, ciddi ilim adamlarına yakışan bir tevâzu ve samimiyetle, henüz meçhul kalan ve yeni tedkikata muhtaç kalan noktaları ayrı ayrı kaydetmekte" demekte ve ayrıca "bu tarz tedkikat için âdeta nümüne olabilecek kadar kıymetli bir eser veren genç ve değerli arkadaşın, Türkiyat sahasında daha bir çok mühim eserler vü-cûde getireceğinden eminim" diyerek Boratav'ı takdir etmiştir. (Köprülü 1984:9, 10). Hocası Köprülü'nün bu ifadelerle takdir ettiği *Koroğlu Destanı* hakkında Atsız Mecmua'da Nihad Sami Banarlı "Pertev Naili'ye" ithafen bir şiir, Mahmud Ragıp Kösemihâl de bir tenkit-tarıtma yazısı kaleme alır (Banarlı 1931; Kösemihâl 1931). Kösemihâl yazısında, eserin önemini şu cümlelerle belirtir: "Köprülüzâde'nin doğrudan doğruya veya bilhassa yetiştirdiği tilmizlerinin ne derecede tahlilî ve ne derecede terkihibî çalıştıklarını anlamak için Pertev Bey'in kitabını gözden geçirmek yeter. Meselâ tahlilcilikte fazla inhisarcı davranan H.B.D [Halk Bilgisi Derneği] merkezi için Pertev Bey'in kitabı güzel bir dönüm vesilesi, metod değiştirmek sebebi teşkil edebilir. Pertev Bey'in eserinde, garp dillerinden birini bilip de ora âlimlerinin eserlerini okuyan ve metodlarını sezen âlimlerimizin eserlerindeki ciddi ve memleket kültürüne fayda vaad edici hâl vardır; halk bilgisi işlerimiz ancak bu gibi zevât elinde yükselebilecektir.(...) Pertev Bey'i, himmet, alın teri ve feragat mahsûlü olan yüksek eserinden dolayı

tebrik ederim; bu eserle, *Dârülfünûn memlekete metod sahibi genç bir âlim kazandırmış oldu.*" (Köseihal 1931:69).

Eser ilim âleminin o kadar ilgisini çeker ki, Boratav'ın tarih hocası A. Zeki Velidî Togan, 23-27 Haziran 1931 tarihleri arasında Boratav'la birlikte, Bolu'ya giderek bir saha araştırması yapar; Koroğlu'nun Bolu ve yöresindeki izlerini araştırır ve bu araştırmanın notlarını *Atsız Mecmua'da* yayımlar (Bk. Togan 1931:138-140). Boratav da, Togan'ın İstanbul'a dönüşünden sonra, saha araştırmalarına devam eder ve 13 Temmuz-20 Temmuz arasındaki gözlem ve araştırmalarını *Atsız Mecmua'da* yayımlar (Bk. Boratav 1931f:162-163, 209-211; Boratav 1932a:250-251). Gerek Togan ve gerekse Boratav'ın saha araştırmalarına dayanan notları, Koroğlu'nun Bolu'daki izlerinin araştırılması ve bu izlerin Türk kültür tarihiyle irtibatlandırılması açısından oldukça önemlidir.

15 Nisan 1932'de yayımlanan *Atsız Mecmua'da*, "Türkiyat Enstitüsü'nün Mühim Bir Teşebbüsü" başlıklı bir haberde, enstitünün "büyük ve faydalı bir işe başlamak üzere" olduğu haber verilmektedir. Haberde, *Halk Edebiyatı Ansiklopedisi* ismiyle yayımlanacak bu eserin Türkiyat Enstitüsü Müdürü M. Fuad Köprülü'nün başkanlığında, Türkiyat Enstitüsü'nün "kısmî seferberlik"i ile neşredileceği bildirilmektedir. Ansiklopedinin belli başlı maddelerini "halk şâirleri, halk edebî neveleri, halk destan ve masallarının mevzuları ve bunlardaki eşhas, halk sazları" gibi hususların teşkil edeceği belirtilmektedir. Bu çalışma, "bilhassa Türk destan ve masallarının

neşri, mitolojimizin zayıf olduğunu iddia edenlere en müspet cevap olacak ve edebiyatımızın millî bir ruh aradığı şu sıralarda, ona, yeni bir hamle ve heyecan verecektir." (Boratav 1932c:22). Ansiklopedinin ilk fasikülünün matbaaya verildiği belirtilen bu eserin maalesef sadece birinci fasikül 1935 yılında 65 sayfa olarak Türkiyat Enstitüsü'nce neşredilebilmiştir. Ansiklopedide "Aba" maddesi H. Nihâl Atsız, "Abası" ve "Abay" maddeleri de Abdülkadir İnan tarafından yazılmıştır. Boratav'ın bu ansiklopedide imzalı bir maddesi mevcut değildir (Bk. Köprülü 1935).

Bu çalışmanın akîm kalmasında Türkiyat Enstitüsü asistanlarından olan H. Nihâl Atsız, Abdülkadir İnan ve Pertev N. Boratav'ın buradan ayrılmak mecburiyetinde bırakılmaları, birinci derecede etkili olmuştur denilebilir.

B. Atsız Mecmua

1931 yılında Türkiyat Enstitüsü'ne M. Fuad Köprülü tarafından Hüseyin Nihâl Atsız, Pertev N. Boratav ve Abdülkadir İnan, asistan olarak alınmışlardır. 15 Mayıs 1931 tarihinde *Atsız Mecmua* yayımlanmaya başlanır. Derginin sahibi ve sorumlu müdürü H. Nihâl [Atsız]'dır. Derginin bir ekip çalışmasıyla yayınlandığından daha çok, Atsız'ın gözetim ve denetiminde yayın yaptığı anlaşılmaktadır. Dergide daha çok, *Dârülfünûn Edebiyat Şûbesi*[Fakültesi] ve Türkiyat Enstitüsü merkezli çalışma ve haberlerin kamuoyuna duyurulması amaçlanmıştır. Üniversite çevresinden olan yazar kadrosunun "Türk köyü" ve "Türk köylüsü" merkezli bir fikrî plâtfom oluşturma

gayretleri ön plânda görülmektedir. Dergiye makale yazan kişiler de genellikle bu çevreden olan hoca, asistan ve talebelerdir.

Atsız Mecmua'nın ilk sayısının başına -Gökalp çizgisinin devamı olduğunu teyid edercesine-, Ziya Gökalp'in Diyarbakır'da neşrettiği Küçük Mecmua'yı yayımlarken koyduğu "Çınaraltı" başlıklı yazı konmuştur. 1931-1932 yıllarında Atsız Mecmua'nın, dil, edebiyat ve fikir alanında bir hayli tesirli olduğu görülmektedir. İlk sayının başında yer alan "Bir Kuş Bakışı" başlıklı ve -muhtemelen H. Nihâl Atsız'ın kaleme aldığı- "Bozkurt" imzalı takdim yazısında, I. Dünya Savaşı, Millî Mücadele ve sonrası üzerinde durulduktan sonra, şu hususlar vurgulanmaktadır:

"İşte bu mecmua halkın içine girecek, onun ızdırabına ve sefaletine katışarak, köylümüzü ve köylerimizi kurtarmaya ve yükseltmeye çalışacak gençlerin mecmuası olacaktır. *Turancılıktan Anadoluçuluğa ve Marksızmden Faşizme kadar hangi içtimâî akideye temâyül edersek edelim*, üzerinde çalışılacak bir saha vardır: Anadolu! Yükselmesi, artması ve kuvvetlenmesi lâzım gelen bir kütle vardır: Türk köyü ve Türk köylüsü!"(vurgulamalar benim).

Bu ifadeler, derginin yazar kadrosundaki kişilerin fikrî eğilimlerini ortaya koymakta ve farklı fikirlere mensup olan meselâ Sabahattin Ali ve Pertev N. Boratav gibi kişilerin bu dergide yazı yazmalarını açıklamaktadır. İstanbul'da üniversite merkezli kültür hayatı, Atsız Mecmua mârifetiyle kamuoyuna duyul-

rumuştur; ama bu kültür merkezinin hoca, asistan ve öğrencilerinin tamamı, hiç bir zaman H. Nihâl Atsız'ın fikrî çizgisinde değildirlen.

Atsız Mecmua'nın fikrî yapısını ve farklılaşmayı ortaya koyması bakımından -tamamen katılmasak da- Abidin Nesimi'nin görüşlerini vermeyi faydalı görmekteyiz:

Dergi "Türkçü" ve "köycü" bir yapıdadır, fakat bunlardan ne anlaşılması gerektiği hususunu net olarak açıklamaktan kaçınır. Dergi, CHP'nin "sağ"ında ve "sol"unda olanları bünyesinde toplamıştır. Pertev Naili, Sabahattin Ali, Abdülbaki Gölpınarlı ve Abidin Nesimi derginin "sol" kanadını oluşturmaktadır ve bunlar Türkçülüğü "anti-empyralistlik" ve köyçülüğü de "halkçılık" olarak algılamaktadır. Derginin "sağ" kanadını ise Atsız, O. Şaik Gökyay ve Şerafettin Karanakçı temsil etmektedir ve bunlar da Türkçülüğü "ırkçılık" ve köyçülüğü de "eşrafçılık, bölgecilik" olarak anlamaktadır(Nesimi 1977:86-87).

Atsız Mecmua'nın yayını 15 Eylül 1932 tarihli 17. sayıyla son bulacaktır. Bu sayıda Atsız'ın kaleme aldığı- fakat imzasız olarak neşredilen- "Dârülfünûn'un Kara, Daha Doğru Bir Tabirle Yüz Kızartacak Listesi" (Atsız 1932d:166-170) isimli yazı sebebiyle Atsız, 13 Mart 1933 tarihinde Maarif Vekili Dr. Reşit Galip tarafından üniversitedeki asistanlık görevinden uzaklaştırılır ve derginin de neşriyatı böylece son bulmuş olur.

C. Birinci Türk Tarih Kongresi
Kongre, 2 Temmuz 1932'de Anka-

ra'da toplanır. Mustafa Kemâl Paşa bu kongreyi "Türk tarihinin anahatlarını yeniden yazdırmak ve tarih ders kitaplarının iyileştirilmesi ve tarih tezinin önermelerinin kuvvetlendirilmesi" maksadıyla toplamıştır(Behar 1996:119). Kongrede belli başlı dört konu tartışılır. Bunlardan dördüncüsü, "Ortaasya'dan geniş çaplı bir göçe yol açan coğrafi ve doğal değişikliklerin tartışılması"dır. Bazı tartışmacılar doğudan batıya göçün asıl sebebinin "kuraklık" olduğunu söylerler. (Behar 1996:123). Dr. Reşit Galip, "antropoloji, Türk ırkı ve Orta Asya'daki kuraklıkla ilgili" bir bildiri sunar. Bildirisinde, "Orta-Asya'da sürekli kuraklık olduğunu ve Batı'ya göçler dolayısıyla, Türklerin Batı'nın her yönüne yayılmasının ve uygarlık götürmesinin kanıtlandığını" ileri sürer(BTTK 1932:99-161; Behar 1996:145). 3 Temmuz 1932 günü Zeki Velidi Bey kürsüye çıkar ve Ortaasya'daki kuraklık meselesine ait bilinenleri özetleyerek, Dr. Reşit Galip'in ileri sürdüğü görüşlerin doğru olamayacağını kesin bir dille ifade eder.

Bildirilerden sonra, Reşit Galip, Sadri Maksudî [Arsal] ve Zeki Velidî arasında bir tartışma başlar. Dr. Reşit Galip, Zeki Velidî Bey'e cevap verir(BTTK 1932:369-376; 388-389). Tartışma sırasında Sadri Maksudî, Dr. Reşit Galip'i destekler mahiyette konuşur ve onun ileri sürdüğü "millî tarih incelenirken işe ırkların incelenmesiyle başlanmalı" ve "iklim değişikliklerinin medeniyetlerin gelişimde doğrudan etkisi vardır" tezleri kabul görür. Özellikle bu tartışma sırasında Şemseddin Günaltay'ın söz alarak, tartışmayı bilimsel bir zeminden

"başka bir safhaya sokması" ile "işin ciddiyeti tamamen yok olur."(Behar 1996:147). Oturum başkanı, "kuraklık meselesi nihayet bulmuştur. Esasen bu mesele reddedilemez bir hakikattir. Delillerle dünyanın her yerinde tarih kitaplarına geçmiştir" diyerek sözünü bağlar ve tartışmayı sona erdirir. (Baykara 1989:23).

Esasen İstanbul Dârülfünûnu, yeni tarih tezi hakkında olumsuz bir görüşe sahiptir ve M. Fuad Köprülü ile Zeki Velidî Togan'dan bu hususta bir şeyler beklenmektedir(Baykara 1989:20-21; BTTK 1932:167-176). Maalesef, Zeki Velidî Bey'in "kuraklık" meselesine ait fikirlerini M. Fuad Köprülü desteklemez, "dikkatli bir siyaset izleyerek, o konuya hiç temas" etmez. Hattâ kendisini tartışmaya çekmek isteyenlere de "uysal" şekilde cevaplar vererek, tartışmaya katılmaz.

Burada, Köprülü'nün Togan'ı bilimsel mânâda desteklememesinin sebeplerinden olmak üzere, şu bilgiyi de zikretmek gerekecektir. Zeki Velidî Bey 1925 yılında ilk olarak İstanbul'a gelirken 14 Mayıs 1925 tarihinde Budapeşte'ye uğrar ve orada öğrenim gören Hüseyin Namık Orkun ile görüşür ve Orkun'dan "aman Köprülü'ye dikkat edin" tavsiyesini alır.(Baykara 1989:15). Hüseyin Namık Bey'in serdettiği Köprülü hakkındaki kanaat, 1932 yılında Köprülü'nün bu davranışıyla, bir anlamda doğrulanmış olacaktır.

Köprülü'ye, İstanbul'a döndüğünde niçin böyle davrandığı sorulunca, onun da "ne yaptım, benim evim sırtımda değil ki" tarzında cevap verdiği söylenmek-

tedir. Zeki Velidî İstanbul'a döner ve 8 Temmuz 1932'de üniversiteden istifa eder ve doktora programına kayıtlı olduğu Viyana Üniversitesi'ne gider (Baykara 1996:23). Kongredeki tartışmalar daha sonra da devam edecek ve Zeki Velidî Bey 1934 yılında yayımladığı "Onyedî Kumaltı Şehri ve Sadri Maksudî Bey" isimli cevap mahiyetinde bir eser kaleme alacaktır. Bu kitabında Zeki Velidî Türk tarih tezine karşı olmadığını özellikle vurgular ve söz konusu şehirlerden kuraklık sonucunda göçlerin olmadığını söyler. Göçlerin asıl sebebinin siyasî ve yer yer de nüfus yoğunluğuyla ilgili olduğunu belirtir.(Behar 1996:148).

Mustafa Kemâl Paşa'nın 1930 yılında tarih araştırmalarına yöneldiğini görmekteyiz. Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti kurulma aşamasında iken, Atatürk'ün direktifleriyle üniversite hocalarına bazı sorular gönderilir. Baykara'nın tespitine göre "muhtemelen" Zeki Velidî'nin vermiş olduğu cevaplar diğerlerinden farklı olduğu için, işin başında cemiyetin çalışmalarından uzak tutulmuş ve "cemiyetin Türkiye için Türklerden Kazanlıların nüfuzuna geçmesi" -Sadri Maksudî Bey Kazanlıdır-de bunda önemli rol oynamıştır. (Baykara 1996:19).

"Eski dünya uygarlığının beşiği olan Türklerin Batı'ya göç ederek Anadolu ve Doğu Avrupa'daki tüm kültür ve toplumları etkilemiş olduğu yolundaki iddia" aslında haklı değildir.(Behar 1996:127). Baykara'nın ifadesiyle bu kongre, "siyaseti gözetin tarihçiler ile fikrî ve vicdanî salâbeti olan tarihçiler arasında bir mihenk taşı" konumundadır. (Baykara 1989:23).

Boratav'ın yıllar sonra bu olayı, yani Atatürk'ün "tarih tezi"ni yorumlayışı ilgi çekicidir:"Anadolu'nun eski sakinleri, Hitit vesaire de Türk aslından ve Asya'dan tarih öncesi devirlerde gelmiştir. [Türk tarih tezi] bir bakıma olumlu bir tez. Yani Anadolu, ırkların kaynaştığı bir tekne, kazan olmuş. (...) Kürdünün, Ermenisinin, Lâzını bir tek millet halinde kabul ettirebilmek için uygun bir tez."(K. Boratav 1998:197). Nitekim Boratav'ın Türkiye'nin etnik çehresini tarihî[art-zamanlı/diachronique] ve eş-zamanlı[synchronique] şartları göz önüne alarak kapsamlı bir tarzda değerlendirdiğini görüyoruz (Bk. Boratav 1973:307-314). Boratav'ın bu husustaki görüş ve kanaatleri tartışmaya açıktır.

* * *

Bu kongrenin Atsız ile Boratav açısından önemli olan tarafı, Dr. Reşit Galip'in kürsüde sarfettiği "esefle ifade edeyim ki Zeki Velidî Bey'in Dârülfünûn'daki kürsüsü önünde talebe olarak bulunmadığıma şükrediyorum" ifadesidir. Dr. Reşit Galip'in kongre kürsüsünde Zeki Velidî Bey'e yapmış olduğu bu saldırı, Atsız ve Boratavla birlikte sekiz arkadaşının Dr. Reşit Galip'e çektikleri "Zeki Velidî'nin talebesi olmakla iftihar ederiz" şeklindeki bir protesto telgrafiyle cevabını bulacaktır. Atsız'ın örgütlemesiyle telgraf çeken diğer isimler -daha sonra Atsız'ın ikinci eşi olacak olan- Bedriye [Atsız], Ayşe İlhan ve Enver Necatî'dir.(Çetik 1998a:3-4; K. Boratav 1998:193; Sertkaya 1987:5). Dr. Reşit Galip'e telgraf çeken diğer üç kişiyi ismen belirlemek mümkün olmamıştır. Boratav, telgraf çekenlerin içerisinde sadece

Atsız'ın "Türkçü ideolojiye bağlanmış" olduğunu söylemekte ve bu hareketi "*daha çok fikir ve üniversite özgürlüğü tepkisi ile*" açıklamaktadır.(K. Boratav 1998:193).

Fakat meseleyi bu boyutta ele almamızı Atsız'ın "Kuşbakışı" üst başlığı ile "imzasız" olarak Atsız Mecmua'da yayımladığı "Maziye İnkâr Edenler, Dârülfünûn ve Millî Tarih Kongresi"(Atsız 1932c:73-76) isimli makale bir anlamda geçersiz kılmaktadır. Bu yazısında Atsız doğrudan doğruya Dr. Reşit Galip-Zeki Velidî arasında yaşanan tartışmalara değinmez; fakat Türk tarihinin Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda yeniden yazılması ve şekillendirilmesi hususlarında üniversite hocalarını yetersizlik ve körü körüne batıcılık yapmakla suçlar. Onun tahammül edemediği, üniversite hocalarının yetersizlikleri yanında "maziye sövme"leri ve "milliyet düşmanlığı"ını ön plâna çıkarmalarıdır. Bir anlamda üniversite hocalarından kongreye katılanlar, "dârülfünûnun foyasını meydana çıkarmış"tır. Atsız, bizim millet olarak "mazideki an'anelerimizle bu günün icaplarını telif edebilme"imiz gerektiğini özellikle vurgulamaktadır. 1932 yıllarındaki üniversitenin seviyesinin "orta mekteplerin üçüncü devresi" seviyesinde olduğunu söylemekte ve yazısının sonunda "daha iyisi kurulmak şartıyla, bu dârülfünûn kökünden yıkılmadır" demektedir.

Köprülü kongre sonrası İstanbul'a döndüğünde asistanlarını yanına çağırarak ve onlara "*sizi er geç atarlar; iyisi mi siz doğrudan doğruya öğretmen olarak - Anadolu'ya- tayininizi isteyin*" diyecek-

tir.(K. Boratav 1998:193). Bunun üzerine Boratav'ın tayini Yüksek Muallim Mektebi'nde "hizmet-i muvazzafa"[mecburi hizmet] karşılığı okuduğu için 13. 10. 1932'de Konya Erkek Lisesi'ne öğretmen olarak atanacaktır.

Boratav, üniversite yıllarında -buna lisans ve asistanlık yılları dahil olmalıdır-kendi ifadesine göre "*önce milliyetçidir, sonra giderek Atatürk milliyetçiliği çizgisine*" gelmiştir (Çetık 1998a:3). Fakat Boratav'ın ilk zamanlardaki milliyetçiliğinin dozu, "[Atsız Mecmua'da yazıları yayımlanan ve CHP'nin solunda olan] diğer yazarlar gibi Hüseyin Nihâl'in çok altındadır"(Çetık 1998b:36).

Ç. Boratav-H. Nihâl Atsız

Üniversitede öğrenci olmamasına rağmen, Boratav'ın arkadaşı olduğu için - o zamanlar ilkökul öğretmenliğinden istifa etmiş ve işsiz olan- Sabahattin Ali de bu üniversiteli grubun içerisinde dir.Önceleri aralarında bir fikrî ayrılık olmamasına rağmen, aradan yıllar geçtikçe bu arkadaş grubunun -bunlara Ayşe İlhan ve Enver Necati de dahil edilmelidir- Türk milliyetçiliği fikrinden uzaklaşarak sol bir fikir çizgisini benimzedikleri görülecektir.

Bu öğrenci grubu içerisinde H. Nihâl Atsız ile Pertev N. Boratav, siyasi ve ideolojik kimlikleriyle iyice öne çıkacaktır.Boratav ile Atsız arasındaki çekişmenin "matbuat"ta görülmesi, Nihâl Atsız'ın Nisan 1944 tarihinde Orkun dergisinin 16. sayısında yayımladığı Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na "açık mektub"u ile olmuştur. O zamana kadar aralarındaki ihtilâflar dost meclislerinde edilen dedikodular seviyesinde kalmıştır.

Boratavla Atsız'ın fikrî çizgilerindeki bu farklılaşmayı, yıllar sonra değerlendiriş tarzları ve birbirleri hakkındaki kanaatleri ilgi çekicidir.

Boratav'ın öğrencilik ve asistanlık yılları Halk Edebiyatı ve folklorla ilgisinin yoğunlaştığı yıllardır. Öğrencilik yıllarındaki siyasî fikirlerini anlatan Boratav, o yıllarda bir "sağ-sol" ayrımının olmadığını, fakat arkadaşlarıyla arasındaki farklılığın "*Türkçülüğe ve milliyetçiliğe bakışta*" odaklandığını söylemekte ve Millî Mücadele'nin etkisiyle kendisinin de "*Atatürk devrimlerinin etkisi ile Atatürk milliyetçiliği sınırları içinde*" bir "*milliyetçiliğe savrulduğunu*" söylemektedir. "*Eski milliyetçilik çizgisinden daha sol ve açık bir çizgiye yönelmesi*"nde bir parça da "*o dönemin [içinde yaşadığı dönem] genel atmosferinin etkisi*" olduğunu söylemektedir. (K. Boratav 1998:192,193). Nihâl Atsız ise, "*sessiz ve kendi halinde*" bir genç olan Boratav'daki bu fikrî değişimi "*birtakım genç kızlarla Sabahattin Ali gibi bazı lâubali kimseler*" ile arkadaşlığına bağlamaktadır. (Atsız 1951:14). Türkiyat Enstitüsü'nden arkadaşı ve daha sonraları da DTCF'de öğretim üyesi olarak meslekdaşı olan Abdülkadir İnan ise, Boratav'ın o yıllarda "*miliyetçi karaktere sahip bir genç*" olduğunu belirtmektedir. (Öztürkmen 1998b:158-159).

O yıllarda Mühendis Mektebi'nde öğrenci olan ve bir yazısı da Atsız Mecmua'da yayımlanan Abidin Nesimi, gerek Atsız ve gerekse Boratav'ın CHP'ye karşı olduklarını kaydetmekte ve Atsız'ın o zamanki CHP'nin sağında, Boratav'ın ise CHP'nin solunda kalan fikirle-

ri benimsediğini kaydetmektedir. Boratav ve arkadaşları Türkçülüğü "anti-emperyalistlik" ve köyçülüğü de "halkçılık" olarak anlamaktadır (Nesimi 1977:86-87).

Boratav'ın Nihâl Atsız hakkındaki kanaati ise şöyledir: "*Nihâl, talebelik zamanından başlayarak, etrafında bir hayranlık hâlesi teşkil eden müritler aramış bir insandır. O, münakaşaya tahammül etmez, fikirlerini olduğu gibi kabul edip, düşündüklerini aynen tekrar edenlerden hoşlanır ve ancak kendisine tam bir fikrî teslimiyet gösterenlerle iyi geçinirdi.(...) Ben, herhalde, onun karşısında münakaşa etmeye kalkışan ilk insan olmuşum.(...) [Atsız'ın]... kendi icadı olan bu komünistlik efsanesi kendisi için bir hakikat mahiyetini almış; buna kendi zihninde olan bazı kimseleri de inandırmış."*(Boratav 1998:51-52). Boratav, Atsız'ın kendisini "komünistlik"le suçlamasının sebebinin Ankara'da II. Dünya Savaşı yıllarında kendisinin arkadaşlarıyla birlikte neşrettiği *Yurt ve Dünya* dergisinin "ırkçılık ve Turancılık" akımına karşı başlattığı yayının sebep olduğunu ve bu konuyla ilgili kendisinin hiç bir yazısının dergide yayınlanmamasına rağmen "*eski arkadaşı olması*" ve "*kıskançlığı*" sebebiyle Atsız'ın kendine saldırdığını söylemektedir (Boratav 1998:55).

Boratav, esas olarak Atsız'ın yayımladığı Atsız Mecmua ile "*Osmanlı ve İslâm kimliklerinin ötesinde bir millî Türk kimliği tasarlıyor*" olmasına karşıdır. Atsız Mecmua'da "*Türk birliği*", "*bağımsız Anadolu Türk Cumhuriyeti*" gibi kavramlara yakın durması ve hattâ derginin son sayısında, Sovyet yönetimindeki

Türkleri kurtarılmayı bekleyen bölgeler olarak gösteren bir Türk dünyası haritası yayınlamasından rahatsızdır(Öztürkmen 1998b:144).

Atsız'la ilişkilerini yıllar sonra değerlendiren Boratav'ın şu cümleleri oldukça ilgi çekicidir: "*Nihâl Atsız buna [farklı düşünmemize] rağmen, o yılların içinde en azından arkadaşlık ilişkilerini, serbest tartışma ortamını benimle sürdürdü. Bu, hattâ Almanya dönüşüne kadar sürmüştü. Almanya dönüşünde bile beni ihbar eden kişileri, 'bu heriflerle niye görüştün? Kabahat sende; bu hayvanlarla görüştüğün için' gibi sözlerle muamele etti.*"(K. Boratav 1998:192).

1931-1944 dönemindeki Boratav-Atsız ilişkisini ortaya koyan kendilerine ait bu ifadelerden çıkan sonuç-şahsî suçlamalar hariç tutulacak olursa-, her ikisinin de fikrî anlamda farklı düşündüklerini ortaya koyar mahiyettedir. Düşünce farklılığına rağmen, gene de her ikisi arasındaki ilişki, İstanbul'dan ayrıldıktan sonra da "kısmen" devam etmiştir. 1944 yılında Atsız'ın neşrettiği "açık mektup"ta Boratav'ı komünistlikle suçlaması, ilişkileri tamamen koparmıştır.

Boratav, Atsız tarafından kendisi hakkında yapılan "komünistlik" ithamını şu ifadelerle reddederek kendisini "*Türk rejiminin kabul edebileceği mânâda nasyonalist*" olarak nitelirmektedir(Çetik 1998b:42) "Savunma"sında ise bu hususta şunları söylemektedir: "*Benden ders okumuş talebelerim'in hepsi 'ancak millî olan şeylerin mühimlerini, millî an'ane ve millî kültüre ait pek çok şeyleri benden öğrendikleri yolunda ce-*

vap verecekler"dir. (Öztürkmen 1998b:178). Boratav, siyasî görüşlerini doğrudan doğruya ele veren yazılar yazmadığı için, Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı konusundaki bilimsel yazılardan onun "komünist" ideolojiyi benimseydiğini çıkarmak zordur. Fakat Atsız'ın takip ettiği "Türk Milliyetçiliği" çizgisinden farklı bir fikrî yapıya sahip olduğu da ortadadır.

D. Boratav'ın 1932-1944 Dönemi

Boratav, asistanlık görevinden ayrıldıktan sonra da-Boratav'ın talebelik ve asistanlık dönemindeki hocasıyla ilişkileri "Türkiyat Enstitüsü'ndeki Asistanlık Yılları" kısmında değerlendirildi-, bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. *Türkiyat Mecmuası*(1935), *Ar*(1938), *İnsan*(1938), *Oluş*(1939), *Ülku* (1937-1939) ve *Halk Bilgisi Haberleri*(1937-1939)-Boratav'ın ilk makalesi üniversitede öğreniyken 1929 yılında bu dergide yayınlamıştır-, *Yurt ve Dünya* ve *Adımlar* gibi süreli yayınlarda Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı alanına ait makaleleri neşredilmiştir.(Bu sırada Konya'da yayımlanan "Konya-Yeni Ses" gazetesinde 1936 yılında "Alman Halk Şarkıları" isimli üç sayı devam eden bir makale yayınlamıştır.Bk. Boratav 1983:479-487).

Boratav, 1932-1936 dönemini "*sahama ait, ilmi değeri memleket içinde ve dışında ciddi ilim adamları tarafından takdir olunan eserler vermiş bir kimse*" şeklinde değerlendirmektedir(Boratav 1998:54).

Bir ara kendi ifadesine göre Boratav -Köprülü o sıralar Ankara'dadır-, Ahmet Caferoğlu'ndan boşalan doçentlik

kadrosuna atanmak üzere İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne başvurur; atanma işlemleri devam ederken Caferoğlu istifadan vazgeçince bu atama gerçekleşmez.(Boratav 1998:54).

Boratav, dört yıl (1932-1936) Konya Erkek Lisesi'nde öğretmenlik yapar. Buradaki arkadaşları *Sabahattin Ali* ve eşinin Adana'dan tanıdığı *Ruhi Su*'dur. Boratav, etkisinde kaldığı kişilerden bahsederken *Nazım Hikmet*, *Kerim Sadi* ve *Hikmet Kıvımcımlı*'yı sayar. Burada araştırmalarını sürdüreceği ve "dış yayınları, özellikle Fransızca yayınlanan Sovyet yayınlarını" takip edecek ve "giderek daha sol bir çizgiye" yönelecektir.(Çetık 1998a:4). Çetık Boratav'ın bu dönemindeki fikrî yapısını değerlendirirken, geldiği siyasî çizgiyi "*ırkçılık karşıtı, sosyalizme açık ve Anadolu coğrafyasının içerdiği etnik çeşitliliği esas alan kemalist milliyetçilik*" şeklinde özetlemektedir.(Çetık 1998b:41). (Boratav'ın Konya yılları için Sıtkı-Akın 1991'e bakılmalıdır.)

Boratav, 1936 yılında Önyasya dilleri öğrenimi görmek için Millî Eğitim Bakanlığının eğitim bursunu kazanarak eşiyile birlikte Almanya'ya gidecektir. Buradayken, eski arkadaşlarının "komünizm propogandası" yaptığı ihbarı üzerine bakanlık tarafından 7.6.1937'de Türkiye'ye çağrılacaktır. Türkiye'ye döndükten sonra, önce Siyasal Bilgiler Okulu[Fakültesi]'na "idare muavini", bir ay sonra da "kütüphane memuru" olarak atanması yapılacak, 1938 yılının Mart ayında da DTCF'nde Türk Dili ve Edebiyatı doçentliğine atanacaktır(Çetık 1998a:5). [Kendisiyle birlikte dört öğre-

tim üyesinin yaşadıkları için Boratav 1998 ve Öztürkmen 1998b ile Niyazi Berkes'in *Unutulan Yıllar* (İletişim Yayınları, İst. 1998) isimli anı kitabına bakılmalıdır. Karşı cepheden bu durumun nasıl görüldüğünü öğrenmek için de, H. Nihâl Atsız'ın "imzasız" olarak "1944-1945 İrçılık-Turancılık Davası" isimli Orhun dergisinde yayımlanan seri yazısı okunmalıdır. Bu seri yazıları Atsız külliyyatını yayınlayan Baysan A.Ş.'nin bir an önce neşretmesi gerektiğini düşünüyoruz. Yazıların künyesi için bk. Sertkaya 1987:155].

Atsız ise asistanlık görevinden hemen ayrılmaz ve Atsız Mecmu'a'da yayımladığı "Dârülfünûn'un Kara, Daha Doğru Bir Tabirle Yüz Kızartacak Listesi" isimli yazısı sebebiyle (nr. 17, 15 Eylül 1932) üniversitedeki asistanlığından 13 Mart 1933 tarihinde uzaklaştırılacaktır(Sertkaya 1987:7-8). Yıllar önce bir kısım Türk Ocağı üyelerinin kurduğu ve "halka doğru gitmek" ve "Anadolu'ya çağdaş uygarlığı götürmek" anlayışını savunan Köycüler Cemiyeti'nin -kuruluşu 18 Mart 1919- "fili lideri" konumundaki Dr. Reşit Galip'in genç üniversite asistanlarına karşı bu düşmanca tavrını açıklamak oldukça zordur (Bk. Üstel 1997:111-124).

Ayrıca Birinci Türk Tarih Kongresi'nde yaşanan Zeki Velidi-Dr Reşit Galip gerginliği, etkisini bir müddet sonra hissettirecek ve 19 Eylül 1932 tarihinde Dr. Reşit Galip Maarif Vekilliği'ne atandığında Prof. M. Fuad Köprülü dekanlıktan ayrılacaktır.

III. BORATAVIN HOCALARIY- LA İLİŞKİLERİ

Boratav'ın bir ilim adamı olarak Türk Halkbimi/Halk Edebiyatı sahasında yetişmesinde emeği geçen üç hocası ve asistan arkadaşı/ağabeyi ile ilişkilerine de kısaca değinmek yararlı olacaktır. Şunu belirtmeliyiz ki, bu üç hocasıyla da ilişkileri sonraki yıllarda "sorunsuz" olmamıştır(Çetik 1998b:34). Boratav Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı sahasındaki yetişmesini "usta-çırak ilişkisi" bağlamında değerlendirmekte ve 1942 yılında yayımladığı bir kitabında bu hususu şöyle açıklamaktadır: "İlmi çalışmalara her yeni başlayan için, usûl öğrenmenin biricik yolu, loncasına girdiği bilgi şubesinin uzun veya kısa çıraklık devresini kabul eylemektir. Bu çıraklık, hiç şüphe yok ki, sistemli bir şekilde, yüksek öğretim ile başlar"(Boratav 1942:40).

A. Boratav-Hilmi Ziya Ülken

Hilmi Ziya Ülken(1901-1974), 1918 yılında lise tahsilini tamamlamış ve 1918-1921 yılları arasında da Mülkiye'yi okumuştur. Mülkiye tahsili sonrasında uzmanlığını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünde 1923 yılında yapacaktır. Daha sonra da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 1921-1923 yılları arasında Coğrafya bölümü asistanı olarak görev yapar. Bu arada 1923 yılında arkadaşı Yusuf Ziya Yörükân ile birlikte *Mihrab Mecmuası*'nı çıkarırlar. Ülken'in Mihrab Mecmuası ile 1924-1925 yılları arasında yayımlanan *Anadolu Mecmuası*'nda folklorla ilgili çeşitli yazıları neşredilmiştir. Onun teorik nitelikli yazıları yanında "Türk destanı-

nı nazma çekme teşebbüsü" olarak kabul edilebilecek Battal Gazi ve Tahir İle Zühre destan/halk hikâyeleri ile ilgili Anadolu Mecmuası'nda yayımlanan iki denemesi ciddi dikkate değer niteliktedir(Sanay 1988:125-126).

Bir müddet liselerde Felsefe ve Sosyoloji öğretmeni olarak çalıştıktan sonra, üniversiteye intisap eder ve emekliliğine kadar İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde Felsefe ve Sosyoloji profesörü olarak çalışır.

Boratav'ın üzerinde Hilmi Ziya Bey'in etkileri özellikle 1926-1927 ders yılında İstanbul Erkek Lisesi son sınıf öğrencisiyken görülmektedir. Dersine girdiği önceki yıllarda ve lise üçüncü sınıfta Ülken Boratav'a "dersler, ödevler [ve] öneriler" verir. "Anadolu hayatı çok renkli" olduğu için Boratav'ın ilgisini Türk folkloru daha bu yaşlarda çekmeye başlamıştır. O da memleketi Mudurdu(Bolu)'ya gidince bunları uygulayarak çeşitli derleme ve araştırmalar yapacaktır (Aydın 1998:6).

Boratav'ın 1927 yılının yaz tatilinde Mudurnu'dan yaptığı derlemeler 52 türkü ile 15 maniden ibarettir. Boratav, daha sonraki yıllarda neşrettiği "Mudurnu Türküleri"(Bk. Boratav 1983:378-487) isimli makalesinin giriş kısmında, lise öğrenciliği sırasında Hilmi Ziya Beyle aralarında oluşan ilişkiyi şöyle açıklamaktadır:

"1926-1927 ders yılı. İstanbul [Erkek] Lisesi'nin son sınıf edebiyat bölümünde okuyorum. Sosyoloji öğretmeni-miz Hilmi Ziya, derslerinde, sırası düştükçe bize XIX. yüzyıl Avrupa ülkelerinde

ulusal kültür hareketlerinden söz açıyor; oralarda halkın sözlü edebiyat gelenekleri üzerinde araştırmalara aydınların neden önem verdiklerini, bu alanda neler yaptıklarını anlatıyor. (...) Ders yılı sonunda Hoca'ya Üniversite'nin[Istanbul] Edebiyat Bölümü'nde okuma kararımı açıyorum. O yıllarda babam Mudurnu'da kaymakamdır; ben her yıl tatillerimi geçirmeye, Bolu ilinin sekiz yüz hanelik bu küçük kasabasına gidiyorum. Bunu öğrenen hocam, bana o tatil için bir araştırma programı çiziyor: Mudurnu yerlileri ağızdan türlü halk edebiyatı metinleri derleyeceğim. O tarihte henüz Lâtin alfabesi kabul edilmiş değildir. Derlemelerimin, dil özelliklerini yitirmeden yazılabilmesi için hocam, bir çeviri yazı [ve Derleme] kılavuzu veriyor elime. İşte, benim halk edebiyatı derlemelerimde ve araştırmalarımında ilk denemelerim böyle başlamıştır”(Boratav 1982:378).

Boratav bir makalesinde, “Hocam Hilmi Ziya Ülken'in teşvikiyle 1927 yılında giriştiğim ilk folklor derlemelerim, onun anısına hazırlanan başka bir kitapta yayınlanacak” şeklinde bir kayıt düşmüş olmasına rağmen, söz konusu derleme, “müstakil” olarak yayınlanamamıştır(Boratav 1982:211).

Hilmi Ziya Bey, Muzaffer Şerif Başoğlu, Sabahattin Eyuboğlu ve Nurullah Ataç ile birlikte *İnsan mecmuasını*(1938-1943) neşreder.Boratav'ın Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı ile ilgili yazıları, söz konusu derginin 1938 yılına ait birinci cildindeki sayılarda yayımlanır. Dergi-deki Ülken'in yazıları, o zamanlar DTCF'de görevli Jört hocadan özellikle

ikisini çok etkilemiştir. Ülken'in yazdıkları daha çok M. Şerif Başoğlu ve Behice Boran'ın fikri yaklaşımlarıyla yakınlaşmış ve hattâ çakışmış gibidir.DTCF'li iki hocanın -Niyazi Berkes ve Pertev N. Boratav- üzerinde Ülken'in yazdıkları bu kadar derin etki yapmamıştır. Boratav DTCF'de hocalık yaparken *Yurt ve Dünya mecmuasını* bizzat yönetimindedir. Zamanla bu dergi ile Hilmi Ziya'nın çıkardığı *İnsan mecmuası* yazarları arasında, özellikle Ülken'in yazılarından hareketle fikri plânda farklılıklar olmuş ve bunlar da her iki derginin sayfalarına yansımıştır. 1944 yılından itibaren DTCF'de görevli Muzaffer Şerif, Behice Boran, Niyazi Berkes ve P. N. Boratav “komünistlik”le suçlanmış ve M. Şerif'in fakülteden istifa ederek Amerika'ya gitmesi sonucunda, kampanya özellikle diğer üçü üzerinde yoğunlaşmıştır. Kayalının ifadesine göre, 1940'lı yıllarda üniversite içinde fikri anlamda “sola açılışın en belirgin kanıtı ve en tipik göstergesi” Ülken'in yazdıkları ve ayrıca 1936'da yayımlanan *Yirminci Asrın Filozofları* kitabının önsözündeki bilgilerdir. Hilmi Ziya Bey'in DTCF'deki tasfiyede bir dahil olmamıştır, ama 1947 yılında hocaların idarî olarak soruşturulmasında “soruşturmacı” olarak görevlidir. Her ne kadar Ülken bu soruşturmada “suçlamaların bir mesnedinin olmadığını” -Hilmi Ziya'nın kızının verdiği bilgi- kanaat olarak belirtse de, Boratav ile bu yüzden arasının açıldığını söylemek yanlış olmayacaktır (Bk. Kayal 1996:176-179).

Bütün bu olanlara rağmen Boratav yıllar sonra, folklor araştırmaları konu-

sunda Ülken'in kendisine çok yardımcı olduğunu söyleyecek ve "aynen onun gibi araştırmacılara ihtiyacı var Türkiye'nin" diyecektir(Aydın 1998:9).

B. Boratav- Zeki Velidi Togan

A. Zeki Velidi Togan(1890-1970) , 1925 tarihinde Türkiye'ye gelerek, önce Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Heyeti'nde vazife alacak; 1927 yılı başında da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne "Türk tarihi muallimi" olarak atanacak ve 1932 tarihine kadar-Birinci Türk Tarih Kongresi'ndeki bilinen olaya kadar- bu görevde kalacaktır. 1932-1939 yılları arasında Avrupa'da doktora öğrenimi görmüş ve daha sonra da üniversitelerde öğretim üyeliği yapmıştır. 1 Eylül 1939 tarihinde tekrar İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine "profesör" olarak tayin edilir ve 1960 yılında emekli oluncaya kadar bu görevi ifa eder(Bk. Baykara 1989: 1-43).

1927 yılında üniversiteye atandığında 37, Boratav ise 20 yaşındadır.Boratav, dört yıllık fakülte hayatı boyunca Türk tarihi derslerini Zeki Velidi Bey'den okumuştur. Bu dört yıllık süre ve Boratav'ın üniversiteden mezuniyetini müteakip geçen Türkiyat Enstitüsü'ndeki asistanlık yılları boyunca hocasıyla iyi ilişkiler içinde olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir.

Bu cümleden olarak, Togan, talebesi Boratavla birlikte 23 -27 Haziran 1931 tarihleri arasında Bolu ili sınırları içerisinde Köroğlu ile ilgili araştırmalar yapmış-Bolu/Köroğlu dağlarının Abant ve Kardüz yaylalarına, bu dağların kuzeyinden geçerek gitmişler ve dönerken de

güneyden Mudurnu çayı üzerinden dönmüşlerdir- ve gözlemlerde bulunmuş, daha sonra bu notları Atsız Mecmu'a'da yayımlamıştır(Togan 1931). Boratav "Abant dağının en yüksek noktası olan Erenler Doruğu'nda, hocam Zeki Velidi Beyle, uzakta ihtişam ve azametle yükselen Köroğlu dağınyı seyrederken, gelecek sene oralara gitmeyi kararlaştırmıştık" demektedir(Boratav 1931f:162). Fakat üzümlere belirtmeliyiz ki, bu geziyi ertesi yıl onların yapmaları mümkün olmamıştır. Notlar, bir ilim adamının saha araştırmasına dair gözlem, yorum ve tahlillerini içermesi bakımından ilgi çekicidir. Bu seyahat, Boratav'ın mezuniyet tezi olarak hazırladığı ve daha sonra Türkiyat Enstitüsü yayınları arasında çıkan "Köroğlu Destanı"(İst. 1931) isimli kitabının vermiş olduğu ilhamla gerçekleştirilmiş olmalıdır.

Zeki Velidi Bey'in 1939-1944 yılları arasında Boratavla ilişkilerinin nasıl olduğunu, bu hususta neşredilen her ikisine ait yayınlardan çıkarmamız mümkün değildir. Togan 15 Mayıs 1944 tarihinde, "kendi deyimiyle *Turancılık nâmına Türkiye'de Sovyetler aleyhinde hakarete bulunmak* ithamıyla", tutuklandıktan sonra, Boratav ve Togan artık iki hasım grubun elemanı konumundadırlar(Baykara 1989:31).

Boratav ile Togan'ın arası 1951 yılında toplanan Müşterekler Kongresi'nde yayımlanması için karar alınan *Türk Dili ve Kültürü Temel Kitabı* vesilesiyle açılacaktır. Söz konusu kitabın ilk cildi 1959 yılında *Philologiae Turcica Fundamenta-I* adıyla neşredilir. Togan, Boratav'ın bu projede görevlendirilmesi-

ne karşıdır. Kitabın ikinci cildinde yer alacak olan Abdullah Battal Taymas'ın "Kazak Türkleri Edebiyatı" makalesi ile Togan'ın makalesi önemli ölçüde değiştirilerek yayımlanır. Ayrıca kitabın Türk tarihiyle ilgili üçüncü cildinin plânı değiştirilerek, Togan'ın meslekdaşlarıyla hazırladığı şekliyle değil, Prof. L. Bazin'in istediği şekilde hazırlanmıştır (Togan'ın başkanlığında hazırlanan kitabın üçüncü cildinin taslağı ve Boratav'ın da dahil olduğu L. Bazin ekibi tarafından yapılan değişiklikler için bk. Baykara 1989:135-154). Bunun üzerine Togan, Fundamenta komitesinden istifa ederek, bu durumu kamuoyuna duyuran makaleler yazar. Nitekim 1960 yılında yayımlanması kararlaştırılan üçüncü cilt, bugüne kadar söz konusu ekip tarafından hâlâ neşredilememiştir (Baykara 1989:38-40).

Bu makalelerden ikisinde Togan doğrudan doğruya Boratav'ı hedef almaktadır: "Pertev Boratav'ın Yersiz İsnatları"(Yeni İstanbul, 25.3.1962) ve "Boratav'a Cevabım"(Vatan, 19.5.1962). Zeki Velidî Bey, Fundemanta meselesiyle ilgili yazılarından bir kısmını daha sonra, "Türk Dili ve Tarihi Temel Kitabı'nı Sola Çevirme Teşebbüslerine Dair Üç Mektup"(İst. 1963, 16.s.) ismiyle risale halinde neşredebilecektir(Bk. Baykara 1989:94-95, 249, 250, 251,254, 258, 267, 268, 298 ve 299 numaralı yayınlar).

Yıllar sonra oğlunun kendisiyle yaptığı bir görüşmede Boratav, Atatürk'ün 1932 yılında ileri sürdüğü tarih tezinin Zeki Velidî Bey'in tenkidine mâruz kaldığını söylemekte ve bir "Turancılar"ın bir de "objektif, müsbet bilim ola-

rak tarihi kabul edenler"ın Atatürk'ün görüşlerine karşı çıktığını söylemektedir(K. Boratav 1998:197-198). Kuvvetle muhtemeldir ki Boratav hocası Zeki Velidî Bey'i -ön yargılı davranarak-"Turancılar" safında kabul etmektedir. Boratav'ın bu yaklaşımının yanlışlığını Büşra Ersanlı Behar'ın "tarihin araştırma yöntemleri ve akademik yaklaşımlarıyla daha yakından ilgili olan örneğin Fuad Köprülü ve Zeki Velidî Togan gibi kişiler ise, 1930'ların aktif politikasından uzak düşüyorlardı" ifadesi çürütmektedir(Behar 1996:198).

C. Boratav-M. Fuad Köprülü

M. Fuad Köprülü(1890-1966), Halit Ziya Uşaklıgil'den boşalan üniversitedeki Türk Edebiyatı tarihi müderrisliğine henüz 23 yaşındayken 1913 yılında atanır ve 1923 yılına kadar bu görevi ifa eder. 1923 yılında Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na getirilir; 1924'te sekiz ay kadar Maarif Vekâleti müşteşarlığı yapar ve daha sonra Türkiyat Enstitüsü Müdürlüğü'ne getirilir. 1934 yılında siyasi hayata atılıncaya kadar bir kaç kez aynı fakültede dekanlık yapar. Köprülü'yü 1934'den itibaren hem milletvekili hem de Ankara Üniversitesi DTCF ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görmekteyiz. Köprülü, daha sonraları 1943 yılında profesörlükten emekli olarak siyasetle uğraşmaya başlayacaktır (TDEA 1982:411-412).

Boratav DTCF'ne "Türk Dili ve Edebiyatı doçenti" olarak atanırken jüriye "Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği" isimli doçentlik tezini takdim eder. Jüri üyeleri Prof.Köprülü, DTCF'de gö-

revli Prof. Ruben ve DTCF'de "Türk Dili ve Türk Lehçeleri" dersini okutan Prof. Abdülkadir İnan'dır. Bunlardan Köprülü lisanstan ve asistanlıktan hocası, İnan ise Türkiyat Enstitüsü'nden asistan arkadaşlarıdır. Daha sonra 1946 yılında genişleterek yayımlayacağı tezine, jüri üyeleri "olumlu" rapor verirler (Boratav 1998:54). Bu raporların Boratav'a ait Ankara Üniversitesi'ndeki özlük dosyasından alınarak incelenmesi, onun 1937 yılında jüri üyeleri tarafından ne şekilde değerlendirildiğini ortaya koyacaktır.

1944 yılındaki DTCF olayları sırasında milletvekili olarak Ankara'da görevli olan Köprülü, Vatan gazetesinde, bu üniversite hocaları aleyhine bir yazı da yayımlayacaktır.

Köprülü'nün, Boratav'ın 1932 yılına kadarki çalışmaları hakkındaki kanaat ve görüşleri yukarıda "Türkiyat Enstitüsü'ndeki Asistanlık Yılları" kısmında ele alındığı için bu konuya tekrar değinilmeyecektir. 1962 yılında ilk baskısını yaptığı "Türk Sazşairleri-I" isimli kitabının baş tarafına koyduğu "giriş"te Köprülü, Boratav'ın 1938 yılında İnsan mecmuasında yayımladığı iki makalesine atıfta bulunur ve talebesinin Aşık, Tekke ve Folklorik [Anonim] Halk Edebiyatı arasındaki farkları açıklarken, bu husustaki fikirlerini kendisine mâl ettiğini kaydeder. Bunun sebebini ise, "*çok dalgın olan bu eski talebem, vaktiyle hocasının yazılarında okuyup benimsediği bu fikirleri nereden edindiğini unutmuş ve onları doğrudan doğruya kendisine ait zannetmiştir*" şeklinde açıklar (Köprülü 1986:182, 14. dipnot). Boratav'ın bu hususta ve diğer hiç bir konuda hocası ile polemige girmediği söylenebilir.

Ç. Boratav-Abdülkadir İnan

1889 Başkurdistan doğumlu olan İnan, 1914 yılında Yüksek Muallim Mektebi'nden mezun olur ve 1915 yılında "müderris" ünvanını alır. 1910 yılından itibaren Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı sahası uğraşı alanı olur. 1925 yılında Türkiye'ye gelir ve Köprülü onu Türkiyat Enstitüsü'ne asistan alır. Almanya'dayken hazırladığı "Dede Korkut Kitabı Hakkında" yazısını Köprülü beğenerek 1925 yılında Türkiyat Mecmuası'nın birinci cildinde neşreder. A. İnan, 1928-1932 yılları arasında Türkiye Halk Bilgisi Derneği'nin ilmi komisyon üyeliği de yapar.

1925-1932 yılları arasında Türkiyat Enstitüsü'nde asistan olarak görevlidir. 1933 yılı başında Dr. Reşit Galip ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumi Başkanlığı Ruşen Eşref Üneydin tarafından Ankara'ya davet edilir ve Köprülü'nün de yardımlarıyla bu kurumda "ihtisas kâtibi" olarak çalışmaya başlar. 1935 yılında Atatürk tarafından "Doğu lehçelerini tetkik etmek ve ders vermek üzere" DTCF'ne profesör olarak atanır. 1936 yılı başında buradaki görevine başlar ve burada dokuz yıl çalışır. 1944 yılında ünvan ve kadrosu kaldırılınca, aynı fakültede 1955 yılına kadar "okutman" olarak çalışır (Tanyu 1987:XV-XVIII).

Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı sahasında önemli eser ve makaleler kaleme alan A. İnan'ın, Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip ve Köprülü tarafından Atsız ve Boratav gibi gözden çıkarılmadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda da söz konusu edildiği gibi İnan, Boratav'ın doçentlik jürisinde

görevlidir ve yazdığı raporla onun DTCF'ye atanmasını sağlamıştır(Boratav 1998:54). Boratav, A. İnan'ın kendisine karşı oluşunu şöyle açıklamaktadır: 1944 yılında A. İnan profesörlük ünvan ve kadrosu kaldırılınca "okutman" kadrosuyla fakültede kalabilmek için Boratav "aleyhinde şهادette bulunmak suretiyle" bir milletvekiline[Fahri Kurtuluş] "şükran borcunu eda etmek istemiştir"(Boratav 1998:118). Boratav, A. İnan'ın Vatan gazetesine (27.10.1948) "şimdi maznun mevkiinde bulunan bu zat Berlin'deyken komünist tahrikatı yaptığına dair bir takım dedikodular çıkmıştı; fakat yakından tanıdığım bu gencin böyle sapık bir yolda yürüdüğüne ihtimâl vermemiştim" şeklinde beyanat verdiğini "savunma"sında kaydetmektedir(Öztürkmen 1998a:229).

Boratav'ın yukarıdaki ifadeleri, onun A. İnan hakkında olumsuz görüş beyan ettiğini ortaya koyar mahiyettedir.

IV. BORATAV'IN ATSIZ MECMUA'DAKİ YAZILARI

Boratav'ın Atsız Mecmua'da imzalı veya bazıları imzasız olarak yer alan yazılarını, konularına göre sınıflandırarak incelemeyi düşünüyoruz.

Kendi imzasını koyduğu yazıların dışındaki yazılarda Boratav'ın "Dede Korkut", "A.K." ve "K.A." imzalarını kullandığı görülmektedir(Sertkaya'nın Atsız'ın imzaları ve takma isimlerini kaydettiği listede "Dede Korkut" yoktur. Bk. Sertkaya 1987:15). Bu imzaların Atsız'a ait olabileceği de düşünülebilir.Mesela Atsız'ın kaleme aldığı "Sadri Etem Bey'e

Cevap" isimli yazıda(Atsız 1932a) yer alan şu ifadeler oldukça önemlidir:"Meşhur olmayı değil atsız kalmayı tercih ettiğimiz ve bir çok makaleleri imzasız çıkardığımız ve hattâ bu düşünce ile mecmuamıza da *Atsız Mecmua* ismini taktığımız için sizin hakkınızda yazılan o yazıya da o sütunun imzası olan (çünkü Atsız Mecmua'da her sütunu daima aynı kimseler yazmıyor) K.A. imzasını koymuştuk."(Atsız 1932a:85). "Çokayoğlu Mustafa Bey'e Son Cevap" isimli yazıda da Atsız şunları yazmaktadır:"K.A. imzası sizin sandığınız gibi Başkurdistanlı Abdülkadir Bey'e ait değil, bana, yani pek yakında *sabık* sıfatını takınacak olan Türkiyat Enstitüsü Asistanlarından H. Nihâl'e aittir"(Atsız 1932b:163).

Fakat dergideki bazı makalelerde yer alan bazı ifadeler ile yazarların üslûplarından Boratav ve Atsız'ın -imzasız yazılarını ayırt etmek mümkün olacaktır.

A. Anadolu'yu Tanıma ve Tanıtma

Derginin ilk sayısında yayınlanan "Yaz Tatilinde Talebe Seferberliği ve Bunda Muallimlere Düşen Vazife" isimli ve "Dede Korkut" imzalı yazıyı Boratav'ın kaleme aldığını sanıyoruz(Boratav 1931a). Yazıda yaz tatilinde talebeler ile öğretmenlerin İstanbul'a geldiklerini, halbuki Avrupa ülkelerinde bu hareketin tersinin görüldüğü belirtilmekte ve "insan sade eğlenmek için veyahut muayyen bir iş için gezmez, yeni şeyler öğrenmek için de gezer" denilmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerine hafta sonu ve yaz tatillerinde "gezmek ve yürümek zevki-

ni" verecek şekilde plânlama yapmaları gerekir. Öğretmenler hiç olmazsa yaz tahtalarının bir kısmını, "talebesine gezintilerinde rehberlik etmekle geçirmelidir." Meselâ Coğrafya hocası, gezilecek yerlerin iktisadî ve beşerî özelliklerini; Tarih hocası, eski eserleri ve tarihi halk rivayetlerini; Edebiyat hocası "gezinti notları" yazdırmalı, "halk edebiyatını, halkıyat mahsûllerini, masalları, destanları, halk an'ane ve itikadlarını"; Biyoloji öğretmeni, hayvan ve bitki koleksiyonları ile iklim konularını toplatmalıdır. Bu işler plânlı bir şekilde yapılacak olursa, her okul "mükemmel istatistikler merkezi" haline gelecek ve dolayısıyla toplanan malzemeler de ertesi yıl derslerde kullanılacaktır. Özellikle bu bilgileri okulda ve şehirde yayınlanan gazete ve dergilerde neşretmek de oldukça faydalı olacaktır. Boratav, "benim muallim ve mektepli arkadaşlarım ve kardeşlerim şuna inansınlar ki, eğer yorulmak bilmeyen bir intizam ile çalışırlar, sonra, basitliğini istihfaf etmeyerek ufak işler üzerinde iyi usûllerle uğraşırlarsa, bütün topladıkları ve işledikleri maddeler, sade kendilerini değil mütehassısları, dârülfünûn ve yüksek mektepleri de beslecektir. (...) Bugünün gençleri, yarın memleketi saracak olan ilmi teşkilât ağlarının plânlarını şimdiden çizmelidirler. İşte onun için, kardeşlerime, ağabeylerime, bütün gençlere tavsiyem; elinizde değnek, sırtınızda azık torbanız, ayacağınızda çivili ayakkabılarınız ve gönlünüzde, memleketinize ve hemşerilerinize sunacağınız bitmez tükenmez kaynağı, yalnız veya arkadaşlı, saatlerce, günlerce yürüyünüz. Memleketinizin güzelliğini, çirkinliğini,

kardeşlerinizin iyilik ve fenalıklarını, sevinç ve acularını, topraklarımızın zenginliğini ve fakirliğini görünüz; ve hepsini kâğıda, fotoğraf camına ve nihayet gönlünüze ve kafanıza kakınız. Ancak o zaman önümüzdeki uzun yıllarda sizi bekleyen vazifenin büyüklüğünü anlayacak, ve o vazifeye imanla sarılacaksınız" demektedir. Bu ifadeler, Boratav'ın Anadolu'yu ve Anadolu insanını bütün özellikleriyle tanımak ve tanıtmak isteğinin bir ifadesidir.

Boratav, "Bir Talebe Seyahati" isimli kısa değinme yazısında da, aydınlarımızın Anadolu'yu tanımalarının gereğine işaret etmektedir (Boratav 1932b). Bu yazıyı kaleme almasının sebebini "bu türlü gezintilere hususî bir ehemmiyet verdiğim için" şeklinde açıklamaktadır. Bu gezi Konya, Adana, Tarsus ve Mersin'e yapılır ve Coğrafya hocası Hamid Sadi [Selen] ile kendisi de on günlük geziye katılır. Boratav, katılımın artması ve "müderrislerin de talebelerle beraber gezmeye daha fazla rağbet göstermeleri" temennisiyle yazısını noktalar.

Boratav'ın ilk yazısının *Halk Bilgisi Haberleri* mecmuasında 1929 yılında yayımlandığı düşünülürse ("Halk Masalları", nr.2), onun Türkiye'yi ve Türk kültürünü tanımak konusundaki düşüncelerinde, üniversite ile Türk Halk Bilgisi Derneği muhitlerinden ne ölçüde yararlandığı da ortaya çıkacaktır. Zaten bu sebeple Boratav, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yayınlanan dergi ve gazetelere özel bir önem vererek bunları dergide "Mecmualar ve Gazeteler" başlığı altında değerlendirmiştir. Bu konuya hasredilen ilk yazıda, bu tür yayınları değerlendir-

me ve tanıtmanın lüzumunu şöyle anlatmaktadır: "... biz istiyoruz ki işlerimizi yaparken birbirimizden haberimiz olsun; memleket, şimdide kadar, her kafadan bir ses çıktığı için rahat yüzü görmedi, bundan sonra bu sesler bir ahlak yaratmalıdır; bu âhengin fikri tarafı, hiç şüphe yok ki, maddî taraf kadar mühimdir çünkü itmam eder [tamamlanır]."(Boratav 1931c).

B. Üniversite Öğrenci Dernekleri

Boratav "Talebe Birlikleri" isimli makalesinde, üniversite öğrencilerinin yaz tatilinde dinlenirken, gelecek yılda neler yapacaklarını plânladıklarını söylemek ve kendisinin de onların bu projelerine yardımcı dokunacağı ümidiyle bu husustaki düşüncelerini yazdığını söylemektedir (Boratav 1931e). Öğrenci derneklerinin Edebiyat Fakültesi dışında olanlarının kendilerinden beklenen işleri göremediğini, "fırkaların[partilerin] siyasî mücadeleleri"ne benzer olayların cereyan ettiğini ve yapılanın "fazla lâf, fazla gürültü [ve de] netice[nin] sıfır" olduğunu söylemektedir. Bu şartlar içinde Edebiyat Fakültesi derneğinin de "bugünkü vaziyette bir yârân[dostlar] meclisi olmaktan" öteye gidemeyeceğini, çünkü hitap ettiği kitlenin üniversite öğrencileri içerisinde "ufak bir zümreye münhasır" kaldığını ve "tesiri[nin de bu sebeple] mahdut" olduğunu söylemektedir. Boratav'a göre bu hususta asıl düşünülmesi gereken "bütün [üniversite] talebelerini bir küll halinde toplayabilmek" olmalıdır ve bunun da artık zamanı gelmiştir.

Üniversitelerdeki öğrenci dernekleri öncelikle "liselerde birlik[dernek] hayatını" canlandıracak tarzda konferanslar vererek ve çeşitli kitapçık ve dergilerle yayınlayarak önlemler almalı ve özellikle etkinliklerini lise son sınıflara göre düzenlemelidir. Üniversite öğrenci dernekleri zayıf kaldıkları için yeteri derecede fayda sağlayamamaktadır. Bu dernekler "kendilerinden sonrakileri kuvvetli ve müsmir[verimli] yapmaya" çalışmalıdırlar. Üniversite ve yüksek okul öğrenci derneklerinin yapılanmalarından gelen eksikliklerin de gözden geçirilmesi ve hattâ "teşkilatlarını kökten değiştirmeleri" gerekecektir. Her şeyden önce bu derneklerdeki "şahsiyet", "sınıf" ve "zümre[bölüm]" zihniyeti sökülüp atılmalıdır. Boratav'a göre bunun önlenmesi için "birer aylık mütenavip[nöbetleşe] idare heyetleri sistemi" kurulmalı, bu heyetin yanında "namzet idare heyeti" de seçilmeli ve bunlar asıl heyete yardım etmeli; mevcudun az olduğu yerlerde ise, dernek işlerinin ehli olan öğrenciler, diğer-görev alacak arkadaşlarını bu hususta yetiştirmelidir.

Boratav, öğrenci derneklerinin kurumlaşması gereği üzerinde durmakta ve derneklerin şu faaliyetleri yapmalarını önermektedir: 1. **Şarkılar**: Öğrenciler bir araya geldiklerinde -fakülte düzeyinde- söyleyecekleri, "neşe ve hayat" temalı şarkılar, ayrıca üniversite öğrenci derneğinin[konfederasyon] ortak bir şarkısı olmalıdır. Bu hususta Türk halk müziği parçalarından veya ezgilerinden yararlanılmalıdır. 2. **Merاسimler**: Bütün gençlerin ve hattâ lise öğrencilerinin de seyirci olarak katılacakları, öğrencilerin

kendilerine mahsus özel günleri olmalıdır. Bu özel günlere öğrenci ve öğrenci düşüncelerinden başka bir şey katılmamalıdır. Burada öğrencinin yaşayacağı "eğlence ve heyecan" her şeyden önce "içten gelen ve yaşamak, her şeye rağmen yaşamak aşkıyla" dolu olmalıdır. 3. **Gezintiler:** Üniversitelerce yürütülen "tetkik gezileri"nin heyecansızlığı ile işlevsizliğinden yakınan Boratav, öğrenci derneklerinin düzenleyeceği büyük ve küçük çaplı gezilerde şu amaçların gözetilmesini gerekli görmektedir: Geziler, öğrencileri eğlendirmek, bilmedikleri ve görmedikleri yerleri göstermek maksadıyla yapılmalıdır. Bu, gezilen yöre halkının öğrenciyle manevî bağlar kurmasını sağlayacaktır. Özellikle *yurt dışı gezilerde ilk hedef Batı Trakya, Bulgaristan, Romanya ve Antakya[Hatay] gibi "Türk kesafetini[yoğunluğunu] hâiz yerler olmalıdır.* Böyle yerlere geziler düzenlendiği zaman öğrenciler, "...topraklarımızın haricinde[ki] bizim harsımızla, bizim lisanımızla" yaşayan insanlarla bir arada olmanın yaratacağı "manevî zevk"i duyacaklardır. Ayrıca bunun "Türkiye'nin istikbali için ameli neticeleri" de olacaktır. Böyle yapılması, "Türk toprakları haricindeki Türkleri daima bize yakın tutmak, büyük kısmı bomboş duran ve insan bekleyen topraklarımıza, kardeşlerimizi celbetmek ve nüfusumuzu artırmak için" gereklidir. 4. **Siyasi Fikir Münakaşaları:** Öğrenciler arasında belirli bir geleneğin yerleşebilmesi için, onlar özellikle ülke meselelerine ait hususları aralarında münakaşa edebilmelidir. Gelecekte ülkenin aydın ve yönetici zümresini teşkil edecek olan üniversite

öğrencileri, okurlarken, gelişmelerinin en feyizli zamanlarında dünyanın ve Türkiye'nin siyasi meselelerine yabancı kalmamalıdır. Eğer bunun tersi olacak olursa, bu öğrenciler, siyasi kanaatlerini oluşturmaya fırsat bulamayacaklar ve hayata atıldıktan sonra da her şey kayıtsız olacak ve etki altında kalmaya uygun bir yapıda yetişeceklerdir. Belirli ilkelere sahip gerçek siyasi partilerin kuvvetli ve köklü bir tarza oluşumuna üniversitede fırsat verilmezse, bu anlatılanlardan "ilelebet mahrum kalaçağımız" kesindir.

Sonuç olarak, öncelikle üniversite öğrencileri arasında belirli gelenekler oluşmalı ve "birlik[dernek/konfederasyon] ruhu" yerleşmelidir.

Üniversite öğrenci derneklerinin kültürel etkinliklerini, "sırf talebenin kendi düşünceleri ile" meydana geldiği için Boratav önemli görmektedir. Boratav'a göre bu tür etkinliklerde "ısmarlama hareketlerin" hiç bir yararı olmayacaktır. Bu tür dernekler ne zaman ki, güçlerini kendi kaynaklarından almaya başlarsa, o zaman gerçek ihtiyaçlarını sağlama yeteneği gösterebileceklerdir (Boratav 1931b). Edebiyat Fakültesi Öğrenci Derneğinin bu etkinliklerini "Edebiyat Fakültesi'ne canlılık vermek, talebenin kültür boşluğunu doldurmak" maksadıyla düzenlediğini, fakülte hocaların konferanslar verdiğini söyleyen Boratav, bu konferansların "münakaşalı[tartışmalı]" olmasıyla öğrencilerin "başka bir âleme" götürülebileceğini, öğrencilerin "münfaillikten faallığe[edilginlikten etken hale]" çıkarılabileceğini söylemektedir (Boratav 1921b).

Boratav'ın üniversite öğrenci derneklerinin faaliyetleri ile ilgili kapsamlı düşüncelerinin oldukça tutarlı olduğu söylenebilir.

C. Köroğlu'nun Bolu'daki İzleri

Boratav, Atsız Mecmua'da yayınladığı "Seyahat Notları" isimli seri yazısında, hocası Zeki Velidî Toğan'la birlikte Bolu ilinde bulunan özellikle Köroğlu Dağlarına yapmış oldukları gezi notlarını yayınlamıştır. Bu gezinin 23-27 Haziran 1931 tarihleri arasında ikisi beraberdir; 13 -20 Temmuz 1931 arasında ise Boratav yalnızdır. Boratav bu gezi sırasında "günü gününe kaydettiğim notları burada hülâsa edeceğim" demekte ve bu notların "tam bir tetkik olmaktan çok uzak" olduğunu söylemekte; fakat asıl maksadının daha çok genel hatlarıyla "bu güzel dağları tanıtmak ve buralarda her nevi seyahatlara gençleri teşvik etmek" olduğunu söylemektedir (Boratav 1931f).

Boratav, Mudurnu ilçesinden güney doğuya doğru "dağlar arasından" pazara gitmekte olan bir nalbantla birlikte hareket ediyor. Boratav'ı bu notlardaki verdiği bilgiler bakımından, dikkatli bir gözlemci kimliğiyle görmekteyiz. Onun asıl maksadı Köroğlu dağlarının zirvelerine çıkmak ve oralarda "Köroğlu ve sair hikâyelere, köylere ve yaylalara dair mâ-lûmat" toplamaktır. Ziyaret ettikleri bir çoban, "cennetten çıktığına inandıkları kavalin kudreti"ne ait bir efsane anlatıyor. Bu efsane "Kara Koyun" ismiyle Anadolu'nun pek çok yerinde bilinmektedir. Boratav rehberleriyle birlikte "Köroğlu Kayası" denilen yere geliyor. Ora-

sını şu cümlelerle anlatmaktadır: "Buradan, bütün azametiyle Köroğlu kayası görülüyor. Bu dağ başı, uzakta, aşağıda görünen yayla evleriyle (Devren yaylası), gelip geçen sürülerle, hiç de ıssız ve vahşi bir yer hissi vermiyor; buralar, hür ve serâzâd insanların sükûn içinde yaşadıkları geniş, engin memleketler... Köroğlu'nun şahsiyetine bu itibarla çok uygun: Köroğlu, bir haydut olarak tasvir edildiği destanlarda bile, hiç bir zaman gizlenen, esrarengiz ve korkunç bir adam değildir; onun bulunduğu mevki hakim bir mevkidir ve o bundan istifade ederek saltanat sürer, dağların hükümdarı kesilir." Boratav, "Köroğlu'nun barındığı yerin harabeleri"nin bulunduğu yerlere kadar gidiyor ve gözlemlerini bize aktarıyor. (Boratav 1931f). Ayrıca gezdiği yerler ahâlisinin geçim kaynakları, yaşayışları ve gelenekleri hakkında bizlere kısa kısa bilgiler veriyor. Gezi burada son buluyor ve geri dönüş başlıyor.

Boratav her ne kadar Türk milletinin hâfızasında yer alan "Köroğlu kimliği"nin buralarda "mahallileştirildiği" hususu üzerinde durmuyorsa da, yapmış olduğu gezi, *Köroğlu Destanı*'nın Anadolu'nun Bolu ilindeki izlerini araştırıyor olması bakımından oldukça önemlidir.

Ç. Dede Korkut Hikâyeleri

"Kitaplar" başlığı altında Boratav, Mektep Nesriyat Yurdu'nun "Çocuk Kitapları" serisinden çıkan Tahsin Demiray ve Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun "Kara Çoban", "Kanhoğlu Kanturalı" ve "Boz Aygırlı" kitaplarını değerlendirmektedir (Boratav 1931d). Ziya Gökalp'ten beri "hayatıyeti itibarıyla hiç

bir millette eşi olmayan Dede Korkut destanlarını”, “çocuklarımıza kuvvetli bir seciye vermek için” çocuk kitapları olarak yeniden yayınlamak gerekmektedir. Boratav, bu üç eseri küçük dostları olan çocuklara vererek okuttuğunu ve “kitap yoksulluğunda” bu eserlerin “ne kadar büyük bir ihtiyaca tekabül ettiğini” gözlediğini söylemektedir. Boratav bu üç küçük kitaba bazı noktalarda itirazlarını şöyle sıralamaktadır: 1. Dede Korkut hikâyelerindeki kahramanların isimlerini değiştirmemeliyiz. Şayet böyle yapılacak olursa, “hem onlara [eserdeki kahramanlara] lâkayd kalmadığımızı” göstermiş hem de çocuklar büyüdüklerinde bu kahramanların yaşadıkları tarihleri de öğrenmeye heveslendirilmiş olacaktır. 2. “Dede Korkut hikâyelerinin *dehası* denilebilecek olan esas noktaların, Oğuz beylerinden bazılarının o babacan ve saf karakterlerini gösteren epizotlarının, gürültülü ve maceralı taraflar lehine hafifedilmesi”. Boratav’a göre böyle yapılmasının gerekçesi, öğrencilerin/çocukların bu parçaları anlayamayacağı kaygısıdır. Halbuki “ çocuk ulvî ve güzel şeyleri gayet iyi” anlayacaktır. Özetle Boratav, bu hususta hazırlanacak çocuk kitaplarında üslûp ve muhtevaya dikkat edilmesi ve kahramanların isimlerinin değiştirilmemesini önermektedir.

Aynı yazarların daha sonra neşrettikleri Dede Korkut Hikâyelerinden mülhem üç çocuk kitabını[Tepegöz, Boğaç Han, Deli Dumrul] daha değerlendiren Boratav(1932d), bu tür yayınlarda göz önüne alınması gereken hususlara şunları da eklemektedir: Madem yazarlar “yeni dile çeviren” ibaresini koyarak

bu eserleri kaleme almışlardır, o halde bir takım ilâve ve tahriflerde bulunmamalıydılar. Onların “hikâyelerin hayatiyet ve heyecanını kâfi görmeyerek yeni şahıslar, yeni vak’alar ilâve etmek” suretiyle “şahıslara söylemedikleri şeyleri söyletme”leri destanların ruhunu tahrif etmiş ve eserleri Kara Davut romanı veya Amerikan filmleri haline dönüştürmüştür. Yapılanları “Türk destanlarını popülarize etmek iddiasıyla” hoş görmek mümkün değildir. Bu eserler, yazarların belirttiği gibi “halk ve çocuklar için” kaleme alınmış olsalar bile, Dede Korkut Hikâyelerinde anlatılanların ruhunu yansıtmaktan uzaktır ve yapılanları haklı ve doğru bulmak mümkün değildir.

Boratav bu tenkit-tamıtma yazılarında, halk ve çocuklar için yeniden kaleme alınacak Dede Korkut hikâyeleri gibi eserlerde nelere dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Boratav’ın bu husustaki düşünceleri oldukça isabetli ve tutarlıdır.

D. Diğer Yazıları

Boratav “Karacaoğlan” hakkında kaleme aldığı kısa yazısında, Sadettin Nüzhet [Ergun]’un Konya’da 1927 yılında neşrettiği eserinde yer almayan Karacaoğlan’a ait bir şiiri Mudurnu’dan elde ettiği bir cönkten alarak yayınlamıştır(Boratav 1931g). İmzasız olan bu yazı Boratav’a aittir ve daha sonra kitap halinde yayımladığı makaleleri arasına Boratav bu yazısını koymamıştır. Fakat Boratav kendi imzasıyla neşredilen “Kerem İle Aslı Hikâyesi ve Aşık Kerem” isimli yazısını Atsız Mecmua’da yayınlamış(nr.17, 25 Eylül 1932, s.157-161) ve

daha sonraki kitaplarına da bu makaleyi olduğu gibi koymuştur.(Bk. Boratav 1939; Boratav 1982). İlk yazıyı, daha sonra yayınladığı eserlerine koymaması, ondaki bilgileri yetersiz görmesinden kaynaklanmaktadır sanıyoruz.

Dergide yer alan ve Boratav tarafından yazıldığını düşündüğümüz "Türkiyat Enstitüsü'nün Mühim Bir Teşebbüsü"(Boratav 1932c) isimli haberde, söz konusu enstitüsünün Prof. Köprülü'nün başkanlığında "kısmi bir seferberlik" yaptığı ve özellikle Halk Edebiyatı Ansiklopedisi'nde "Türk destan ve masallarının neşri"nin yapılacağı duyurulmaktadır. Bu yayın, "mitolojimizin zayıf olduğunu iddia edenlere cevap olacak ve edebiyatımızın millî bir ruh aradığı şu sıralarda, ona, yeni bir hamle ve heyecan verecektir." Bu ansiklopedinin ilk -ve de maalesef son fasikülü- ancak 1935 yılında neşredilebilmiştir.(Bk. "Türkiyat Enstitüsü Yılları").

SONUÇ

Kitaplarının yeni baskılarına yazdığı önsözde, makale ve kitaplarının dilinde değişiklik yapmama gerekçelerini açıkladığı şu ifadeler, Boratav'ın bir bilim adamı olarak titizliğini ortaya koymaktadır:"Her yazı kendi içeriğiyle, diliyle, üslûbuyla bir bütün olarak yazıldığı çağın damgasını taşır ve ilk yazıldığı gibi kalmalıdır. Genç kuşaklar, 30-40 yıl önce yazılmış şeyleri okuyup anlayamaz diye düşünmeye de hakkımız yoktur. Onları, dili eskimiş yayınları okumanın gerekli olduğuna, arada sözlüklere başvurma zorunluğu ile de olsa, bunun başarılılabileceğine, bundan kaçınmanın yanlış

ve sakat bir tutum olduğuna inandırma-lıyız"(Boratav 1982:8).

Bu yazıyı kaleme almamızın maksadı, giriş kısmında yer alan Prof.Dr. Umay Günay'dan yapmış olduğumuz alıntılara bir kez daha göz atıldığında daha iyi anlaşılacaktır. Kaleme aldığımız bu makalede, tarafsız bir bilim adamı kimliğiyle, yaşanan dönemin şartları da göz önüne alınarak Boratav'ın 1927-1944 dönemi -Boratav merkezli olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu gayretimizin Türkiye'deki Türk Halkbilimi/Halk Edebiyatı çalışmalarının tarihine bir katkı olarak değerlendirilmesi en büyük dileğimizdir.

BİBLİYOGRAFYA

- ATSIZ (1932a)**, Hüseyin Nihâl. "Sadri Etem Bey'e Cevap", *Atsız Mecmua*, nr.2 (15 Ağustos 1932), s.85-88.
- ATSIZ (1932b)**, Hüseyin Nihâl. "Çokayoğlu Mustafa Bey'e Cevap", *Atsız Mecmua*, nr. 17 (25 Eylül 1932), s.163-164.
- ATSIZ (1932c)**, Hüseyin Nihâl. Maziye İnkâr Edenler: Dârülfünûn ve Millî Tarih Kongresi", *Atsız Mecmua*, nr. 16 (15 Ağustos '32), s.73-76. [İmzasız olan yazının H. Nihâl Atsız'a ait olduğu kuvvetle tahmin olunabilir.]
- ATSIZ (1932d)**, Hüseyin Nihâl. "Dârülfünûn'un Kara, Daha Doğru Bir Tâbirle Yüz Kızartacak Listesi", *Atsız Mecmua*, nr. 17 (15 Eylül 1932), s.166-170.
- ATSIZ (1944)**, Hüseyin Nihâl. Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup", *Orkun*, nr.16(Nisan 1944), s.1-6.
- ATSIZ (1951)**, Hüseyin Nihâl. "1944-1945 Irkçılık-Turancılık Davası", *Orkun*, nr.27 (6 Nisan 1951),s.14-15.[İmzasız olan bu yazı Atsız'a aittir. Bk. Sertkaya 1987:155].
- ATSIZ (1992)**, H. Nihâl. *İçimizdeki Şeytan, En Sinsi Tehlike, Hesap Böyle Verilir*, (2. baskı), Baysan Basım ve Yayımları

- A.Ş., İstanbul 1992. [*İçimizdeki Şeytanlar*'ın ilk baskısı İstanbul'da 1940 yılında yapılmıştır.]
- AYDIN (1998)**, Vedat. "Pertev Naili Boratav'la Söyleşi", *Pertev Naili Boratav'a armağan*, (Hz. Metin Turan), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.5-15.
- BANARLI (1931)**, Nihad Sami. "Köroğlu'ya Destan/Pertev Naili'ye", *Atsız Mecmua*, nr.3 (15 Temmuz 1931), s.63.
- BAYKARA (1989)**, Tuncer. *Zeki Velidi Togan*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- BEHAR (1996)**, Büşra Ersanli. *İktidar ve Tarih/ Türkiye'de "Resmî Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937)*, (2. baskı), Afa Yayınları, İstanbul 1996.
- BTTK (1932)**. *Birinci Türk Tarihi Kongresi/ Kongrenin Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar (1932)*, İstanbul 1932.
- BORATAV (1931a)**, Pertev Naili. "Yaz Tatilinde Talebe Seferberliği ve Bunda Muallimlere Düşen Vazife", *Atsız Mecmua*, nr. 1 (15 Mayıs 1931), s.10-11. [*"Dede Korkut" imzalı*].
- BORATAV (1931b)**, Pertev Naili. "Fikir Hayatı/ Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin Konferansları", *Atsız Mecmua*, nr.1 (15 Mayıs 1931), s.20-21. [*"A.K." imzalı*].
- BORATAV (1931c)**, Pertev Naili. "Mecmualar ve Gazeteler", *Atsız Mecmua*, nr. 1 (15 Mayıs 1931), s.21-22. [*"A.K." imzalı*].
- BORATAV (1931d)**, Pertev Naili. "Kitaplar/ 1. Çocuk Kitapları", *Atsız Mecmua*, nr.2 (15 Haziran 1931), s.46-47. [*"K.A." imzalı*].
- BORATAV (1931e)**, Pertev Naili. "Talebe Birlikleri Hakkında I-II", *Atsız Mecmua*, nr.3 (15 Temmuz 1931), s.67-68; nr. 4 (15 Ağustos 1931), s.91-92. [*İlk yazı "A.K." imzalı olarak yayımlanmıştır*].
- BORATAV (1931f)**, Pertev Naili. "Seyahat Notları I-II", *Atsız Mecmua*, nr. 7 (15 Birinciteşrin 1931), s.162-163; nr. 8 (15 Birincikânun 1931), s.209-211.
- BORATAV (1931g)**, Pertev Naili. "Karaca Oğlan'ın Basılmamış Şiirleri", *Atsız Mecmua*, nr.8 (Kasım 1931), s.201. [*İmzasız olan bu yazı Mudurnu'dan elde edilen bir cönkten yararlanılarak kaleme alınmıştır. Bu sebeple Boratav'a ait olduğunu kuvvetle tahmin edebiliriz*].
- BORATAV (1932a)**, Pertev Naili. "Seyahat Notları-III", *Atsız Mecmua*, nr. 10 (15 Şubat 1932), s. 250-251.
- BORATAV (1932b)**, Pertev Naili. "Bir Talebe Seyahati", *Atsız Mecmua*, nr. 11 (15 Mart 1932), s.284. [*"P.N." imzalı*].
- BORATAV (1932c)**, Pertev Naili. "Türkiyat Enstitüsü'nün Mühim Bir Teşebbüsü", *Atsız Mecmua*, nr. 13 (15 Nisan 1932), s.22. [*"K.A." imzalı*].
- BORATAV (1932d)**, Pertev Naili. "Tahsin Demiray ve Abdullah Ziya [Kozanoğlu]- 1) Tepegöz; 2) Boğaç Han; 3) Deli Dumrul, İstanbul (Dede Korkut Hikâyeleri serisinden), İstanbul 1932, Mektep Neşriyat Yurdu", *Atsız Mecmua*, nr. 14 (15 Haziran 1932), s.48. [*"P.N." imzalı*].
- BORATAV (1932e)**, Pertev Naili. "Kerem ile Aslı Hikâyesi ve Aşık Kerem", *Atsız Mecmua*, nr. 17 (25 Eylül 1932), s.157-161. [*Bk. Folklor ve Edebiyat (1982)-II, İstanbul 1983, s.241-251*].
- BORATAV (1939)**, Pertev Naili. *Folklor ve Edebiyat*, c.I, Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı, İstanbul 1939.
- BORATAV (1973)**, Pertev Naili. *Türk Halkbilimi-II/ 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.
- BORATAV 1982)**, Pertev Naili. *Folklor ve Edebiyat(1982)-I*, Adam Yayınları, İstanbul '982.
- BORATAV (1983)**, Pertev Naili. *Folklor ve Edebiyat(1982)-II*, Adam Yayınları, İstanbul 1983.
- BORATAV (1984)**, Pertev Naili. *Köroğlu Destanı*, Adam Yayınları, İstanbul 1984. [*Eserin İlk baskısı Türkiye'de*

Enstitüsü tarafından 1931 yılında yapılmıştır.]

- BORATAV (1998)**, Pertev Naili. "Pertev Naili Boratav'ın Müdafası", *Üniversitede Cadı Kazanı/ 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*, İstanbul 1998, s.47-181.
- ÇETİK (1998a)**, Mete. "Sunuş", *Üniversitede Cadı Kazanı/ 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*, İstanbul 1998, s.1-43.
- ÇETİK (1998b)**, Mete. "Pertev Naili Boratav'ın Gençlik Döneminin Bazı Özellikleri", *Pertev Naili Boratav'a Armağan*, (Hz. Metin Turan), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.33-48.
- GÜNAY (1998)**, Umay. "Pertev Naili Boratav'ı Kaybettik", *Millî Folklor/ Uluslar Arası Halkbilimi Dergisi*, nr. 38 (Yaz 1998), s.3-4.
- KAYALI (1996)**, Kurtuluş. "Hilmi Ziya Ülken, Dil-Tarih Hocaları ve 1947 Tasfiyesi", *Türk Düşünce Dünyası-I*, Ayyıldız Yayınları, Ankara 1996, s.176-199.
- K. BORATAV (1998)**, Korkut. "Korkut Boratav'ın Pertev Naili Boratav ile Görüşmesi", *Üniversitede Cadı Kazanı/ 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*, İstanbul 1998, s.192-215.
- KÖPRÜLÜ (1935)**, Mehmed Fuad(Çıkaran). *Türk Halkedebiyatı Ansiklopedisi*, Türkiye Enstitüsü Yayını, İstanbul 1935.
- KÖPRÜLÜ (1984)**, Mehmed Fuad. "Köprülü'nün Önsözü", *Köroğlu Destanı*, Adam Yayınları, İstanbul 1984. [*"Önsöz" 1931 tarihinde yazılmıştır.(Bk. Boratav 1984.)*]
- KÖPRÜLÜ (1986)**, M. Fuad. *Edebiyat Araştırmaları*, [I. cilt], (2. baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986.
- KÖSEMİHAL (1931)**, Mahmud Ragıp. "Köroğlu Destanı' Hakkında", *Atsız Mecmua*, nr.3 (15 Temmuz 1931), s.69-70.
- KUT (1989)**, Günay (Hz). *Orhan Şaik Gök-*
- yay, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.*
- NESİMİ (1977)**, Abidin. *Yılların İçinden*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1977.
- ÖZTÜRKMEN (1998a)**, Arzu. "Basın ve Meclis'te Pertev Naili Boratav Davasına İlişkin Tartışmaların Söylemi", *Üniversitede Cadı Kazanı/ 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*, İstanbul 1998, s.216-231.
- ÖZTÜRKMEN (1998b)**, Arzu. *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- SANAY (1988)**, Eyyüp. *Hilmi Ziya Ülken/ Psikolojisi-Sosyolojisi-Felsefesi*, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara 1988.
- SERTKAYA (1987)**, Osman Fikri. *Nihâl Atsız*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- SITKI-AKIN (1991)**. Ayşe Sıtkı-Doğan Akın. *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları/ İki Gözüm Ayşe*. Atalol Yayınları, İstanbul 1991.
- TANYU (1987)**, Hikmet. "Abdülkadir İnan'ın Hayatı", *Makaleler ve İncelemeler*, [c.I], (2. baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s.XV-XVIII..
- TDEA (1977)**. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.I, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977.
- TDEA (1982)**. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.V, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.
- TOGAN (1931)**, Ahmet-Zeki Velidi. "Seyahat Notları- Hatıra Defterinden", *Atsız Mecmua*, nr. 6 (15 Birinciteşrin 1931), s.138-140.
- ÜSTEL (1997)**, Fusun. *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- YAZICI (1998)**, Ferruh. "Yakın Tarihin Boratav Sayfaları", *Gazete Pazar*, 5 Nisan 1998, s.9.

* Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-ELAZIĞ.